

Tre senbohemer og Gustaf Frödings siste reise.

Av O. Henrik Akeleye Braastad (Utkast I)

I Stockholm: Wildenvey, Nils Kjær og "Riverton" - Sven Elvestad.

Året er 1911 og det er i Stockholm. Det er i begynnelsen av februar, den syvende. Kaldt inne på et hotellrom sitter tre norske "senbohemer", som har tatt seg dit fra den beryktede restaurant Gravesen i Kristiania.¹ Det er Nils Kjær, velgajtert teateranmelder hos redaktør Amandus Schibstedt i Aftenposten. Han har skrevet til August Strindberg og fått innvilget et intervju i Strindbergs nåværende hjem, i "Blå tornet". Kjærs innvilgede Strindbergintervju er noe å skryte med i det norske journalistkorpset i Kristiania.

Den andre er en ung haldenser, Svein Elvestad, allerede en feiret kriminalforfatter, i Stockholm på oppdrag for redaktør Ola Thommessen i nystartede "Tidens Tegn", der han akkurat har tiltrådt og topper en stjernespekket medarbeiderstab.

I Stockholm har forfatteren Herman Wildenvey sluttet seg til selskapet, han har vært i den svenske hovedstaden siden i januar.

Wildenvey presenterer nå Elvestad – "Jernvognens" forfatter, Stein Riverton² - for den svenske juristen, kriminalpsykologen Andreas Bjerre. Bjerre er Berlinutdannet og med den gang meget omtalte feltintervjuer av fanger på det svenske statsfengslet

Wildenvey portrettert av Isaac Grünewald

Långholmen bakom seg – en kjendiskriminolog. Bjerre vil gjerne treffe "Jernvognens" forfatter.

De tre nordmennene havner i Bjerres hjem, ute på Heleneborg ved Långholmen. Og under et jevnt innsig av pjoftere drøftes kriminelle grusomheter, inntil navnet Gustaf Fröding blir nevnt. Den svenske verten kan fortelle at Fröding er blitt syk, det skulle visst gå mot slutten., ble det sagt.

---

¹ Nylig malende beskrevet av Berndt Routhvedts Elvestadbiografi "RIVERTON", Oslo 2007: Cappelen

² Jernvognen hadde vært en kolossal suksess for Elvestad spesielt i Sverige. I alt solgte boken i Sverige i 200 000 eksemplarer!

Wildenvey griper inn i samtalen når Frödings diktning kommer på tale, ”*de lekende glade og menneskelig kaprisiøse, som blir liggende øverst i sinnet og smile som vannliljer, de dystre og tunge, de selvavslørende, alltid spåklig geniale, som synker ned til bunnen av ens sjel*”, skriver Wildenvey senere³. - Wildenvey har tidligere hatt fjernkontakt med den svenske dikteren. På Wildenveys arbeidsrom i Stavern henger et bilde av Fröding på hvilket man kan lese: ”*Kjære Wildenvey! Jeg sender dette bildet til deg hvor det hører mest hjemme i dette land*”. Wildenvey ble da også i Norge til tider kalt ”Den norske Fröding”

De tre herrer blir sittende der ute på Bjerres Heleneholm ved Långholmen og blir samtalende om Fröding helt til de skal gå, helt til de sier adjø – andre tiltenkte tema blir denne kvelden bare forbigått.

”Man blir taus av å snakke med en ånd”

Nils Kjær har besøkt Strindberg og har kommet tilbake til de to andre, hemmelighetsfullt ordknapp. ”*Man blir taus av å snakke med en ånd*”, sier Kjær til vennene som han kommer tilbake fra ”Blå tornet”.

Fröding? Elvestad har allerede levert notiser til Tidens Tegn med telegrammer om Frödings helsetilstand de siste dager, men ser nå med et en anledning til å overgå Kjær: Til å lage det siste intervju med den nå i Norden så berømte lyrikeren, som bor med pleierske og husholder i sitt lille hus Grøndal ute på Djurgården. Og også fordi Kjær, skribentenes halvakademiske alibi, svermet for Fröding, ”*det uforfalskede folkelige uttrykks sanne mester*”, hadde Kjær selv utropt den svenske dikteren til. Jeg vil reise dit ut til Grøndal i morgen den dag, sier Elvestad til vennene.

Ved Frödings 50-årsdag et halvår tidligere hadde for øvrig Kjær i en stor artikkel i Tidens Tegn beskrevet Frödings forfatterskap i en eneste lyrisk helteforklaring. Kjær refererer i artikkelen med all hyllest løpende diktstrofer fra värmlänningen, han nøler ikke med punktvis å rangere svensken foran Lord Byron – i de bibelske fantasier. Kjær som i perioden regjerer fryktet på toppen av det norske kritikerparnass demonstrerer omfattende kjennskap til den svenske lyrikeren, om enn nå, i en periode av ny norsk nasjonsbygging, med forkjærlighet for Frödings folkelivsdikter. Men, ikke bare det. ”*Hans suverenitet som dikter beror også på at ingen poetisk uttrykksform er ham fremmed. Han er som en vis hersker over mange folk; Han taler alle sine elskelige undersåtters språk*” heter det i Kjærs 50-årsartikkelen i Tidens Tegn. ”*Og denne poesi er blitt alt folkets og om hundreår vil kanskje det samme suverene folk, som aldri i nåtid eller fortid har diktet en stavelse, edelmodig tilkjenne seg forfatterskapet og skånsomt glemme opphavsmannen, Hvem var vel han, poeten?*”, skriver Nils Kjær. Ved 50-årsdagen hadde Nils Kjær allerede tatt litterært farvel med dikteren Fröding, ”*Prins Aladin av lampen har ingen lampe igjen*”, hadde Kjær skrevet

Dette er 8de februar som de tre sitter sammen ute på Søder, men dagen etter, 9. februar forteller Stockholmsavisene at Fröding, at dikteren er død.

Men Elvestad har bestemt seg, han reiser sporenstreks ut til Frödings hjem og herfra er det at Elvestad skriver artikkelen ”Frödings dødsdag” som Ola Thommessen trykker i ”Tidens Tegn”. Dette regnes som en sorts premiere på den portrettjournalistikk som Elvestad skulle bli

³ Kapitlet ”Skönt för skaldar att få sova”, i Herman Wildenveys ”En Lykkelig tid”, Oslo 1940.

så berømt for i ”Tidens Tegn” og som ligger fremst i historiebøkene over norsk journalistikk gullpenner.⁴

Figur 1 Sven Elvestad, ”Riverton” - Knut Gribbs og Asbjørn Krags skaper.

Frödings dødsdag

Elvestad skildrer turen ut til Grøndal, det er i høyvinteren plutselig en uventet dag av vårlys, menneskene glipper med øynene mot et uvant lys etter dager med mørke. Huset er tomt, forlatt, elementene i huset fra en dikters siste liv er med et stivnet. Oppbrudd, ruin. Foran hans bokskap henger et hvitt klede.

Begravelsesbyrået kommer med Elvestad, dekket av et hvitt laken bæres Fröding, en tung mann, av fire sterke menn og i Elvestads påsyn ned trappen til ”Lit de Parade” i det store rommet nede. Pleiersken med Genferkorset, Signe Trotzig, liten og sped, glider forsagt unna, gjemmer seg som en spurv i Frödings gjenhengende store frakk. Elvestad intervjuer Signe Trotzig. Etter fem år er hun ikke blitt trett, han hadde til sist fått den store roen over seg, sier hun. I hele hans ferd lå mildhet, intet ondt snakk om noen, han gikk aldri i veien for noen mens menneskene fredlyste de steder han hadde ferdes. Hun forteller om hans munterhet og også om hans arbeidslyst endog i den siste tid, han har sluttredigert samlingen ”Efterskörd” inntil det siste.

Men så var det slutt, etter en siste natt med kamfer, morfin. Hun, pleiersken, hadde snakket med ham klokken fem om morgenen, men kvart på ni var det så slutt.

Det uventede sollyset kastes inn i huset. ”Hvis han bare hadde kunnet se dette lyset”, sier Signe Trotzig til Svein Elvestad.

Det synes som om Elvestad har hatt en lang samtale med pleiersken, Elvestads referat fra dødsleiet og husets død er detaljert, inngående.

Men nå treffer Elvestad der ute Frödings søster Mathilda, som bosatt på Lillehammer er kommet til Grøndal for å være broren nær. Dikteren har 14. desember skrevet et brev til henne

---

⁴ Også referert i Andre Bjerkes Elvestadantologi, ”Fra Jernvognens århundrede” og i Elvestads ”13 mennesker”

med ønske om God Jul, men også med et ”Välkommen, om du vil komma!” Hun har straks takket ja og fra Frödings formynder, advokat Carl Lagerlöf har hun fått tilsendt 150 kroner til reisen fra Lillehammer til Grøndal. Hun kommer ikke til Grøndal før i slutten av januar, når Svein Elvestad nå treffer henne har hun vært der hos broren, sammen med pleiersken og husholdersken i snart tre uker. Mathilda Fröding må fra Norge ha vært kjent med Elvestad og hans voksende anseelse. De snakker formodentlig norsk sammen der ute denne dødsdagen. Og Mathilda, hun har sittet ved siden av broren ved sengen som han sluknet, kvart på ni, hun var den som fikk høre hand siste ord. Hun kan fortelle Elvestad at han da har sagt til henne at ”Jeg vil ikke være noe ideal”.

Det er kalt i stuen der Elvestad vises inn av søsteren Mathilda og der dikteren er lagt på en høy seng. Vinduet er oppe mot vinteren, det er kalt. Pleiersken drar duken fra ansiktet og Elvestad beskriver det store merkelige hodet, de store lukkede øyelokk, overgrodde av hvitt hår og skjegg. Elvestad ser Signe Trotzig står der også, hun kjærtegner varsomt hodet, sier noe uforståelig, stille.

Journalisten går ut, han føler den isende kulden. ”Er ikke Frödings diktning som en sommer midt i vår ubarmhjertige iskrok av verden”, slutter han.

Figur 2 Gustaf Fröding, byste av Carl Eldh. Her på formannsværelset i Den norske Forfatterforening har den stått siden 1931 og som eneste kunstneriske utsmykkingsforemål

Wildenvey kommer senere til å kommentere Elvestads reportasje fra dødsværelset, han finner stemningen Elvestad fremvrister i reportasjen som en dikters verk, Elvestad selv var langt mer dikter enn journalistens selv ville vedstå seg, mente Wildenvey.

En hel uke med førstesider i norsk presse

Gustaf Frödings dødsleie og begravelse er stort nyhetsstoff i norsk pressen før, under og etter begravelsen. Ja i en hel uke med snaut tredve oppslag, hvorav halvparten førstesideoppslag. Syvende februar melder Aftenposten på s.2 "Frödings tilstand meget alvorlig" og avisen har daglig dekning av dikterens sist ferd til og med "Gustaf Frödings Jordefærd" den 13de februar. I Kristiania dekkes ellers hendelsen i konservative Morgenbladet, her også av C.J. Hambro, i Sosialdemokraten, Dagbladet og Verdens Gang - det er Eilert Bjerke, André Bjerkes far som skriver der - foruten artiklene i Elvestads "Tidens Tegn"

Bergensavisene dekker hendelsen, også allerede fra 7de februar. Arbeidet og også Bergens Tidende, også i Bergen dominert av førstesideoppslag. I den øvrig provinsen kan man lese om dødsleiet både i Drammens Tidende og i Trondhjems Folkeblad.

En bekymret norsk presse dekker sykdomsforløpet den siste tid, og dernest hyllesten ved bisettelsen. I arbeiderpressen er dekningen også med en viss politisk profil. "Gustaf Fröding for Folket", heter det på side en i Bergensavisen "Arbeidet". Også "Socialdemokraten" i Kristiania skriver, en avis med tilknytning til Frödings medpasient fra oppholdet på Suttestad på Lillehammer, Fernanda Nissen. Hennes mann, Oscar Nissen er på denne tid redaktør for Socialdemokraten. Mange av artiklene skrives av Norges fremste redaktører og journalister og artiklene bærer vitnesbyrd om at Frödings forfatterskap har vært særdeles kjent og elsket i det norske pressekorpsset ved denne tid.

Den 17de februar kan man i den lille Lillehammeravisen "Bonden", organ for den Grundtvigianske folkehøyskolebevegelsen i de trakter kort lese en liten notis om at Gustaf Fröding er død. Det var det eneste som sto å lese i Lillehammers aviser ved dikterens bortgang, selv om han hadde bodd der i til sammen tre år i perioden 1890-1896, altså på tidspunktet for hans død bare for snaut femten år tilbake

Hjemme i det litterære Norge får Frödings død stor oppmerksomhet. I Det Norske Studentersamfunn holdes det minnemøte om den store svenske dikteren, den daværende formannen, senere litteraturprofessor Fredrik Paasche holder tale. Og østerdalsdikteren, stor den gang, Jacob Breda Bull hilser Fröding ved hans død fra Värmlands nabolandskap i vest. Breda Bull omskriver et kjent Frödingdikt:

"Säf säf susa
våg, våg slå
sukkar som vagg-song i skogarna gå
vidare gungas de
varsamt tilbaka, från Norge, det grå:
Säf, säf susa
Våg, våg slå"

De tre senbohemene fra Norge deltar deretter ved Frödings begravelse, steg for steg. Og det er et helt folk som tar avskjed med dikteren. 10 000 samlet seg foran hans hjem på Djurgården før ferden går med fire sorte hester til Klara kirke. 200 000 mennesker skal ha vært tilstede i

Figur 3 Fröding i Stadshusparken i Stockholm, i midten - til høyre Strindberg, til venstre Josefson

Stockholm langs begravelseruten. De tre overværer også begravelssermonien i kirken. De gripes alle av Strindbergs lesning av "Forkynneren" fra Gammeltestetamentet (Prekerens bok).

Begravelse som dikt

Og de følger med det for anledningen oppsatte ekstratoget med kisten fra Centralstasjonen i Stockholm og til Uppsala. Ved hver stasjon de passerte med toget medbringende Frödings kiste sto det mengder av mennesker i vinterkulden og så toget fare forbi, forteller Wildenvey. Vi mintes forskjellen fra Bjørnsons begravelse i Kristiania i april året før, sol og vår i motsetning til mørke, vinter, skriver han. Studentene med faklene i endeløse prosesjoner langs gravferden, først i Stockholm, senere i Uppsala. *"De bar kisten gjennom en fakkellé., så blomstene ble blodrøre av skjæret og røken steg opp som fra et veldig offerbål"*, skriver Wildenvey. Alle Uppsalas to tusen studenter er med. *"Inne på kirkegården med de bare asketrærne spøkelsesaktig tegnet mot en grønn vinterhimmel, var sørgebluss tent hele veien frem til graven. Røken gled opp i luften og samlet seg oppe over trekronene til tunge skyer som rødmet svakt i ildskjæret"*

Det er som et selsomt dikt sa Svein Elvestad. De var enige om at jordfestingen - i mørket, under fakkelskinnet - virkelig var et selsomt dikt av den største av alle mestere.....

Figur 4 Frödings grav i Uppsala idag

Frøding er åndens triumf”, svarer Svein Elvestad

To timer senere er de med toget tilbake i Stockholm. Byen lyser og lever, som intet har hent.

”Hva gjorde mest inntrykk på deg”, spør Wildenvey.

”Strindberg, da han sto ved kisten i Klara kirke og leste ”Forkynneren”, svarer Elvestad..

”Hvilket Frødingdikt tror du folk kjenner best?”

”Skalden Wennerbom.”

”Men det er vel ikke hans beste dikt”?”

”Nei”

”Tror folk at det er et selvportrett?”

”Mange tror vel det. Men du må ikke tro at det var noen Wennerbom de fulgte til graven i dag. Folk feller en tåren når en ånd som Frøding belyser skalden Wennerbom, men selv vil de ikke senke faner eller bære fakler for ham. Det er denne belysningen, åndens lys, de følger og sørger over når det går bort.

Frøding er åndens triumf”, svarer Svein Elvestad

Elvestad skildrer ferden, skriver en artikkel for avisen, telefonerer den til Tidens Tegn samme kveld.

To dikterbegrovelser – og så kanskje en krigsflåte inn....?

Det er senere på natten, Svein Elvestad står på Gustaf Adolfs Torg ved Stockholms ström.

Han ser klippehøydene på Södermalm dekke mot havgapet lengre ute. Sorte skorsteinspiper rager opp mot nattehimmelen. Elvestad synes Søders høyder likner en stor røykslepene krigsflåte på vei inn.

Som han står der får han en isnende følelse av angst, forutanelse. Han gjenkjenner hos seg selv en følelse fra Bjørnsons vårbegravelse i Kristiania ti måneder tidligere, i Bjørnsons egen april. Det var *”likesom mitt instinkt været noe inne i fremtidens år”*, skriver Elvestad. Og han har opplevd samme følelse snaut seks år tidligere, ved Karlstadforhandlingene. Han har derfra skildret marerittet i *”Det nye Norge: Krigen 1905”*

Svein Elvestad så på Bjørnson og Frøding som hele Nordens diktere. De var like mye lest, sunget i hele Skandinavia den gang. Dikterkunst av dette format holdt de skandinaviske folk sammen, mente Elvestad. De, de var påminnelsen om en felles folkelig tilhørighet i Norden. Og nå, nå som de var borte kunne samholdet gå opp i limingen. Det kunne føre til krig mellom folkene. Bjørnson og Frødings død hadde svekket folkene i Skandinavia, alle hadde nå samme tanker, mente Elvestad - *”Dypt i vårt sinn lever følelsen av at vi er truet at vi er svakere. Vi har alle skjebnen over oss.”*

Vinternatt i Norden

Når Frødings søster Mathilda så småningom vender tilbake til Lillehammer etter at begravelsen er over, huset på Djurgården er ryddet ut, dikterbrorens store bo er gjort opp, så finner hun frem haugen med avisen Gudbrandsdølen. Redaktøren, Filseth, har vært i besittelse av et håndskrevet dikt av Mathilda Frøding. Og den 10de februar 1911, dagen etter at lokalavisredaktøren har lest Kristianiaavisenes store minneord om Gustaf Frøding, lar han søsterens dikt trykke i sin avis på

Mathilda Frødings Søre Hage
på Lillehammer, nå på Maihaugen

Lillehammer.

Mathilda ser straks sitt eget dikt som hun fra avishaugen kommer frem til utgaven for den 10. februar. Hun har kalt diktet *”Vinternatt”* og slik leser hun det nå, tilbake fra Stockholm. For nå er det jo trykket i avisen, over nesten hele første side. Brors stolte søster.

*”En vinternat under Stjernelys
Og glitrende Rim, som falder
Fra Buske og Trær. Et sagte Drys
Af fine og lette Krystaller.
Det er som å Reise i Eventyrland
I Féernes Sagarige,
Hvor Maanen strør Sølv over isblankt vand
Og Sorgernes Skygger vige.....”*

Kommentarer til

O. Henrik Akeleye Braastad, Bjerke Gård, NO-2608 Lillehammer

tel.: 47 91180297, 47 61252933,

iinnopol@online.no; www.iinnopol.no www.bjerke-gaard.com

